

УДК 378.04:615.15

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2022.30.270680](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2022.30.270680)

НАТАЛІЯ ШОЛОЙКО

ORCID ID 0000-0002-5083-7218

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ

СТРУКТУРА І ЗМІСТ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ

У статті проведено системний аналіз структури і змісту принципів формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів. З'ясовано, що професійна підготовка майбутніх магістрів фармації ґрунтується на системі принципів, які інтегрують загальновідомі дидактичні (науковості змісту і методів навчання, доступності, систематичності й послідовності, практичної спрямованості підготовки, ступеневості освіти, індивідуалізації, диференціації); специфічні (реалізації здібностей особистості до саморозвитку; принцип вибору індивідуальної освітньої траєкторії; принцип формування установки на саморозвиток, самоорганізацію і самореалізацію; принцип єдності теоретичних знань і практичної дії); методологічні (перехід від знанневої парадигми організації освітнього процесу до компетентнісної, глобалізація та конвергенція, підвищення ролі неформальної освіти, фундаментальність та інформатизація); принципи охорони здоров'я (визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави; дотримання прав і свобод людини і громадянина в галузі охорони здоров'я; гуманістична спрямованість, забезпечення переваги загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами; орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень зі світовим досвідом у галузі охорони здоров'я; випереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний та медичний підхід до охорони здоров'я) та етичних кодексів фармацевтів (фармацевт відповідає за якість лікарської допомоги; фармацевт не зобов'язаний погоджуватися працювати в умовах, що компрометують його професійну незалежність, чесність і компетентність і не має нав'язувати подібних умов іншим фармацевтам; фармацевт дотримується законів, високих професійних стандартів, зберігає гідність і честь своєї професії; зловживання знаннями і становищем фармацевта несумісне з обраною професією; фармацевт робить свій внесок у систему охорони здоров'я і соціальної медицини).

***Ключові слова:** організаційно-управлінська культура, магістри фармації, професійна підготовка, принципи фахової підготовки фармацевтів*

Постановка проблеми в загальному вигляді та вказівка на її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Світовий досвід засвідчує, що серед чинників, які впливають на ефективність діяльності фармацевтичного сектора в сучасних умовах, важливе значення має організаційно-управлінська культура фахівців. Реалізація ефективних довгочасних планів розвитку фармацевтичних підприємств, які є успішними в умовах ринку, неможлива без усвідомлення виключної ролі високих життєвих і трудових цінностей, професіоналізму в діяльності керівників і співробітників аптечних підприємств. На сьогоднішній день майбутній магістр фармації має володіти знаннями про

управлінську працю та процеси управління фармацевтичними кадрами, інформацією щодо його посадових та функційних обов'язків; засобами досягнення мети й підвищення ефективності роботи аптечних підприємств; уміти використовувати сучасні ІКТ, необхідні в управлінському процесі; оперувати майстерністю управління людськими ресурсами та майстерністю творчо формувати зовнішні зв'язки, вчасно робити правильні висновки й безперервно підвищувати свою кваліфікацію.

Провідним системоутворювальним чинником становлення фахівця фармації є його організаційно-управлінської культури, концепція формування якої за сучасних умов передбачає систематизацію ідей методологічних підходів, принципів, змісту, технологій, організаційних форм фахової освіти, спрямованих на забезпечення особистісного розвитку, здатності до управлінської діяльності у фармацевтичній галузі в обставинах ризиків та невизначеності.

Згідно з вимогами до сучасного стану організаційно-управлінської культури майбутніх магістрів фармації передбачено вирішення ними різних завдань: розробку організаційно-управлінської структури фармацевтичного підприємства, положень про підрозділи, посадові інструкції; проектування трудових процесів та розрахунок норм праці на підприємстві; розрахунок календарно-планових нормативів, складання оперативно-виробничих планів, організацію оперативного контролю за якістю ліків; розробку прогресивних планових матеріальних і трудових витрат; кожне з перелічених завдань містить необхідність вирішення певної організаційно-управлінської ситуації, котра, своєю чергою, відповідає низці принципових положень.

Аналіз найвагоміших публікацій, у яких започатковано розв'язання досліджуваної проблеми й на які спирається автор. Питання прийняття управлінських рішень досліджені в роботах із напряму загального менеджменту й маркетингу (І. Гевко, Ю. Корольов, Г. Кочетова, Ю. Петруня, В. Говоруха, Б. Літовченко, Дж. Сарторі та ін.); стосовно управління фармацевтичними закладами – це публікації З. Мнушко, Л. Дорохової, Н. Діхтярової, А. Немченко, О. Посилкіної, В.Толочка, І. Міщенко, Т. Артюх та ін., де підкреслено специфіку діяльності цих закладів, яку важливо враховувати при вивченні і практичній реалізації наукових пропозицій за різними напрямками управлінської діяльності; питанням фахової підготовки фармацевтичних кадрів надано уваги в дослідженнях І. Губського, О. Заліської, А. Немченко, З. Мнушко, Б. Парновського, М. Пономаренко, М. Слабого та багатьох інших учених. Проте, наявний досвід вимагає додаткового аналізу результатів досліджень у контексті визначення сукупнісносних принципів формування організаційно-управлінської культури майбутніх фахівців галузі фармації.

Мета статті полягає в науковому обґрунтуванні структури і змісту принципів формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів у процесі фахової підготовки.

Вирішення досі не вирішених аспектів розглядуваної проблеми, яким присвячено цю статтю. Сьогодні як ніколи раніше якість людських ресурсів в значній мірі визначається рівнем їхньої професійної культури, організаційно-управлінської зокрема. Реалізація професійних завдань потребує наявності у майбутніх фахівців фармації сукупності управлінських компетентностей, що забезпечують виконання дій з аналізу виробничої ситуації, формулювання цілей і альтернативних способів їх досягнення; вибору оптимального рішення; організації роботи колективу виконавців реалізації прийнятого рішення; контролю та

корекції вирішення тощо. У зв'язку з цим існує необхідність провести пошук і систематизацію необхідних принципів формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів, спроможних розв'язувати проблеми сьогодення.

Формування організаційно-управлінської культури має відбуватися на засадах визначених принципових положень: принципи навчання тісно взаємопов'язані, зумовлюють один одного, жоден з них не може бути використаний без урахування інших; принципи фахової підготовки забезпечують змогу правильно поєднати теорію з практикою за умови, що освіта є водночас доступною, науковою й систематичною, спонукає до творчої діяльності тощо.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно зазначених вище аспектів зауважимо, що принципи навчання у різних авторів відрізняються за змістом, підходами, класифікаціями. Так, Я. Коменським було визначено такі основні принципи: наочність, доступність, систематичність, послідовність, доступність, міцність засвоєння знань (Коменський, 1955); С. Гончаренком актуалізовано основні сучасні принципи навчання: науковості, природовідповідності, зв'язку змісту і методів навчання з національною культурою і традиціями; свідомості й активності; систематичності, наочності, доступності, індивідуалізації процесу навчання; уважного вивчення інтересів, здібностей, нахилів здобувачів освіти тощо (Гончаренко, 1997).

Основними принципами охорони здоров'я України, на яких засновано фахову підготовку фармацевтів, є: визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави; дотримання прав і свобод людини і громадянина в галузі охорони здоров'я; гуманістична спрямованість, забезпечення переваги загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами; орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень зі світовим досвідом у галузі охорони здоров'я; випереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний та медичний підхід до охорони здоров'я (Кайдалова, 2010). Таким чином, мотивація, розвиток організаційної компетентності та оцінка організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів мають відповідати провідним принципам, застосування яких необхідне для отримання позитивної динаміки зміни рівня професійної культури, узгодження її розвитку з розвитком галузі та системи професійної підготовки майбутніх магістрів фармації – це «об'єктивні, стійкі й суттєві зв'язки в освітньому процесі, що зумовлюють його ефективність» (Гончаренко, 2011, с. 131).

Учені О. Падалка, А. Нісімчук, І. Смолюк, О. Шпак та ін. класифікують принципи на: традиційні (принцип використання досягнень сучасної науки й техніки; принцип систематичності й послідовності викладання навчального матеріалу; принцип зв'язку навчання з життям, принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей) і нетрадиційні (принцип демократизації навчання; диференціації навчального процесу; оптимізації освітнього процесу, принцип нетрадиційності системи навчання та інші) (Падалка, Нісімчук, Смолюк, Шпак, 1995). Професійна підготовка майбутніх магістрів фармації ґрунтується на загальновідомих дидактичних принципах, розглянутих у наукових працях Ю. Бабанського, С. Гончаренка, М. Фіцули, В. Ягупова та ін. (Бабанський, 1977; Гончаренко, 1997; Фіцула, 2002; Ягупов, 2002). Ними адаптовано провідні принципи до системи вищої освіти, на яких ґрунтується і також підготовка майбутніх фахівців фармації:

принцип науковості змісту і методів освіти є одним із головних у дидактиці й вимагає відповідності їх сучасному розвитку науки і техніки, що зумовлює їх введення до навчальних програм знань із різних галузей науки; це, в свою чергу, зумовлює посилені вимоги до змісту кожного заняття і, відповідно, створює сприятливі умови для всебічного розвитку особистості; у основі лежить об'єктивна закономірність: наукова картина світу, яка є наслідком засвоєння наукових знань про світ, може бути сформованою лише на основі системних наукових знань про природу, суспільство і психіку людини; принцип науковості має низку вимог до освіти й методів навчання: до змісту навчання мають входити тільки достовірні факти й істини, провідні, визначальні наукові теорії, не допускається будь-яке їх спотворення; спирається на об'єктивні наукові факти, поняття, закони, теорії; наближається до розкриття сучасних досягнень і перспектив розвитку у подальшому (Гончаренко, 1997; Ягупов, 2002);

принцип доступності основною вимогою має врахування реальних, фізичних та вікових можливостей здобувачів освіти; але це не означає, що зміст освіти має бути спрощеним, полегшеним, досить легким; як свідчить досвід, це буде знижувати інтерес та мотивацію до навчання (Кайдалова, 2010);

принцип систематичності й послідовності зумовлює формування компетентностей (знань, умінь і навичок) у відповідній системі, в певному порядку, коли кожен елемент логічно пов'язаний з іншим; реалізується у навчальних програмах, підручниках, посібниках та у викладанні навчальних дисциплін, коли з опорою на досягнення сучасної науки, передовий вітчизняний та зарубіжний досвід, автори обирають найбільш раціональну для певного періоду систему навчання і послідовність вивчення дисциплін, а також навчального матеріалу всередині однієї навчальної дисципліни; послідовність у навчанні вказує на необхідність такого вивчення навчального матеріалу, коли наступне спирається на попереднє і, в свою чергу, логічно визначає подальший щабель пізнавальної роботи (Гончаренко, 1997; *Психологія: словарь*, 1990);

принцип практичної спрямованості підготовки ґрунтується на тісному зв'язку теорії з практикою, основним положенням має формування високої наукової культури майбутньої професійної діяльності;

принцип ступеневості освіти заснований на тому, що ступені вищої фармацевтичної освіти пропонувано розглядати цілісно на етапах додипломної та післядипломної підготовки, здобуття другої вищої освіти, підвищення кваліфікації, стажування тощо;

принцип індивідуалізації ґрунтується на індивідуальному підході в освіті, враховує рівень підготовленості, особистісні здібності і якості; передбачає індивідуальне виконання завдань, проведення консультацій, активізацію розумової діяльності кожного здобувача;

принцип диференціації розглядають як випадок індивідуалізації навчання, звернений на реалізацію індивідуального підходу до окремих груп людей; основна мета диференціації – сприяти створенню умов для всебічного розвитку особистості з урахування її задатків, можливостей, інтересів.

Застосування виокремлених принципів необхідне для отримання позитивної динаміки зміни рівня професійної культури, узгодження її розвитку з розвитком галузі. Професійний розвиток майбутніх фахівців через активну діяльність здійснюється в професійному та особистісному вимірах; особливе значення для магістрів фармації має прийняття рішень, планування, алгоритми розв'язання проблемних ситуацій, усе це веде до отримання високих результатів професійної

діяльності; зазвичай такі професійні якості забезпечує фахова підготовка й підвищення кваліфікації. Особистісний аспект – це якісна характеристика фахівця як агента професійної діяльності, що передбачає розвиток таких ознак, як мотивація, творчість, система цінностей тощо.

Професійний розвиток, за А. Ундерхіллом, тлумачиться як рух від «неусвідомлюваної некомпетентності» – *unconscious incompetence* (фахівець не бачить труднощів, не розуміє, що виконує щось не так) до «неусвідомлюваної або автоматичної компетентності» – *unconscious competence* (фахівець настільки компетентний, що легко й успішно справляється з професійними завданнями) (Underhill, 1992); такий фахівець має стійке прагнення досягти високого рівня професіоналізму, тому чітко усвідомлює кожну проблему, відчуває брак власних знань, умінь, навичок і вживає заходів до їх поповнення, тобто, вступає в дію *принцип рефлексивності*, за якого професійний розвиток відбувається одночасно з розвитком особистості. Особистісний розвиток дає стимул професійному через більш глибоке розуміння дидактичних і методичних принципів. У свою чергу зміни в професійній діяльності незмінно супроводжуються зрушенням в особистості через критичне осмислення й рефлексивне переосмислення набутого досвіду (Чуприна, 2019). Рефлексія як філософський спосіб мислення спрямовує фахівця на усвідомлення власних форм і передумов, допомагає отримувати нове розуміння, оцінку та обґрунтування власних переконань і ціннісних установок, а вміння рефлексувати допомагає в пошуку індивідуального стилю професійної діяльності, дозволяє досягти адекватної професійно-особистісної самооцінки, прогнозувати й аналізувати результати власної діяльності, підвищує рівень самоорганізації (Чуприна, 2019).

Вагомого значення в ході фахової підготовки набуває принцип *особистісно розвивального професійного середовища*, що акцентує необхідність створення спеціально організованого університетського освітнього простору підготовки на всіх рівнях взаємодії її суб'єктів, сприяє ефективній самореалізації та розвитку як викладачів, так і здобувачів вищої освіти. Оскільки діяльність викладача має комплексний характер і здійснюється в освітній системі формування фахової культури, одним зі структурних компонентів якої є середовище закладу вищої освіти, то саме в університетському середовищі у викладача ЗВО формується стиль професійної діяльності, а у здобувача вищої освіти – прагнення відповідати стандартам обраного фаху (Борова, 2011).

Принцип зворотного зв'язку в професійному розвитку майбутнього магістра фармації має не менш важливе значення, адже своєчасно отримана інформація у вигляді оцінки, що фіксує результати діяльності фахівця, дозволяє йому зрозуміти правильність або помилковість власних дій, порівняти себе з товаришами, отримати «погляд з боку». Зворотній зв'язок виконує дві основні функції: змістову (визначає досягнення певних результатів у відповідності із заданими критеріями) й емоційну (уможливорює визначення настрою учасників процесу підготовки і скорегування негативних тенденцій розвитку відносин «викладач – здобувач вищої освіти») (Борова, 2011).

Обґрунтовуючи власну дослідницьку позицію, Н. Грицик стверджує, що в процесі формування фахової компетентності особливе значення має *принцип професійної спрямованості*, розглядаючи під професійною спрямованістю систему мотивів, які спонукають майбутнього фахівця до виконання професійних завдань і професійного саморозвитку; учена переконана, що принцип професійної спрямованості передбачає формування у здобувачів вищої освіти умінь

оптимально реалізувати цінності, безпосередньо пов'язані з навчально-професійною діяльністю; причому професійна спрямованість є тим пріоритетним принципом, який дозволяє розв'язати протиріччя між теоретичним характером навчальних дисциплін і необхідністю практичного застосування знань у професійній діяльності (Грицик, 2011, с. 123).

Обґрунтовуючи принципи педагогічної взаємодії у процесі професійної підготовки, Г. Дегтярьова підкреслює, що забезпечення ефективної взаємодії педагогів здобувачів освіти потребує дотримання таких принципів (Дегтярьова, 2012, с. 10-12): оптимального співвідношення індивідуального, особистісного та професійного розвитку; гуманізації, особистісного підходу, самоорганізації, співробітництва, духовності, громадянськості та патріотизму, створення сприятливого середовища освіти; не менш важливо враховувати і принципи професійного навчання, які характерні лише для професійних навчальних закладів (Дегтярьова, 2012, с. 13-15): професійної спрямованості, моделювання, професійної мобільності, модульності, психологічного забезпечення, діалогізації. Вирішальним завданням професійної підготовки дослідниця вважає ефективність процесу співробітництва викладачів зі здобувачами, що забезпечується логічною послідовністю загальнопедагогічних, дидактичних, психологічних ознак педагогічної взаємодії та необхідності врахування різних аспектів цього феномену: соціального, психологічного, педагогічного (Дегтярьова, 2012, с. 16). Є. Мисечко (зі співавторами) додають принцип єдності навчальної та дослідницької роботи і програмно-цільовий принцип (Мисечко, 1999); а принцип безперервності професійного зростання, на їхню думку, покликаний задовільнити вимоги компетентнісного зростання фахівця, сприяти формуванню професійно значущих якостей особистості, закласти основи індивідуального стилю професійної діяльності і культури.

Як підсумок здійсненого аналітичного дослідження, пропонувано базові раціональні положення застосування провідних принципів професійної підготовки фахівців:

–відбір принципів має бути обумовлений як загальними вимогами до організації освітнього процесу у вищій школі, так і вимогами підготовки фахівців за певною спеціальністю;

–усі принципи перебувають у логічному взаємозв'язку, співвідпорядкованості та становлять цілісну систему;

–доцільна наявність головного, системоутворювального принципу, довкола якого групуються всі інші;

–включені у систему педагогічні принципи мусять охоплювати всі головні компоненти взаємодії: гносеологічні, дидактичні та виховні;

–з огляду на практичність застосування, множину принципів доцільно звести до необхідного та достатнього мінімуму (Вінтюк, 2017; Грушева, 2012; Жук, 2011).

До спектру специфічних принципів фахової підготовки майбутніх фармацевтів ученими віднесено: принцип реалізації здібностей особистості до саморозвитку; принцип вибору індивідуальної освітньої траєкторії; принцип формування установки на саморозвиток, самоорганізацію і самореалізацію; принцип єдності теоретичних знань і практичної дії (Кіщук, 2020).

Принцип реалізації здібностей особистості до саморозвитку проявляється в побудові освітнього процесу підготовки на основі врахування потреб здобувачів освіти в самостійному поглибленні та системному збагаченні професійних знань,

удосконаленні практичних умінь і навичок, розвитку особистісно-професійних характеристик, інтересів, відповідальному і творчому ставленні до професії фармацевта.

Принцип вибору індивідуальної освітньої траєкторії є своєрідним персональним шляхом реалізації особистісного потенціалу кожного здобувача в освітньому процесі за умов наступності попередніх рівнів професійної підготовки; причому особистісний потенціал передбачає комплекс пізнавальних, творчих, організаційно-діяльнських здібностей майбутніх фармацевтів як своєрідна програма індивідуальної активності, спрямованість і зміст якої визначають готовністю здійснювати свідомий вибір і діяти відповідно етичних ознак відповідальності.

Принцип формування установки на саморозвиток, самоорганізацію і самореалізацію сприяє тому, щоб майбутній фармацевт адекватно сприймав самозміни та усвідомлював необхідність активних практичних дій, які позитивно вплинуть на формування у нього якісного рівня готовності до професійної діяльності; спрямовувався на потребу ставити нові цілі та працювати над їхнім досягненням.

Принцип єдності теоретичного знання і практичної дії передбачає пошук майбутніми фармацевтами можливостей отримання теоретичних знань відповідно їхніх практичних потреб та ціннісних орієнтацій; забезпечує оптимальний пошук ефективних шляхів, які мають позитивний вплив на розширення можливостей застосування теоретичних знань у практичній діяльності майбутніх фармацевтів під час надання фармацевтичних послуг (Кіщук, 2020).

Ученими систематизовано *методологічні принципи наступності професійної підготовки майбутніх фармацевтів*:

- перехід від знаннєвої парадигми організації освітнього процесу до компетентнісної (на основі інтенсивного розвитку технологій і впровадження результатів технологічного прогресу у фармації відбувається посилення орієнтації на особистісну інтелектуальну діяльність, проходить швидке скорочення життєвого циклу знань, що сактуалізує потребу неперервного навчання фахівців через удосконалення компетентності);

- глобалізація та конвергенція (передбачає потребу уніфікації норм і стандартів, що регулюють усі аспекти професійної підготовки, забезпечує синергетичний поштовх подальшому розвитку освітнього середовища на основі вдосконалення навчальних програм, а також форм і методів оцінки якості освіти та рівнів професійної підготовки засобами ліцензування, акредитації, сертифікації та аудиту);

- підвищення ролі неформальної освіти (передбачає широкий спектр освіти, що здійснюється поза межами навчальних закладів та охоплює широкий діапазон освітніх послуг (тренінгів, конференцій, навчальних семінарів та ін.), спрямованих на набуття нових і вдосконалення вже набутих професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців;

- фундаментальність та інформатизація (базується на активному впровадженні інформаційних технологій в процес професійної підготовки) (Кіщук, 2020).

Для фахової підготовки майбутніх магістрів фармації, зокрема для професійної культури важливе значення мають принципи «*Code of Ethics for Pharmacists*» Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP), що пропонувані цією організацією як модель для національних фармацевтичних спільнот:

– основним обов'язком фармацевта є турбота про благо кожного пацієнта; зобов'язаннями, що випливають із цього принципу, є: бути об'єктивним; ставити здоров'я і благополуччя людини вище особистих або комерційних інтересів (включно з фінансовими); сприяти праву людини на безпечне й ефективне лікування (це головний принцип етичного кодексу фармації (ЕКФ), «заповідь №1», і в тому або іншому формулюванні він знаходиться на першому місці майже в усіх відомих етичних кодексах);

– фармацевт має однакове ставлення до всіх пацієнтів; принцип можна порівняти з положенням Женевської декларації: «не дозволю, щоб релігійні, національні, расові, політичні або соціальні мотиви перешкодили мені виконати свій обов'язок щодо пацієнта»;

– фармацевт поважає право пацієнта на свободу вибору способу лікування; відповідно до кодексу FIP, у тих випадках, коли фармацевт бере участь у процесі розробки планів лікування, він має бути впевнений, що це зроблено з відомо хворого; формулювання цього принципу має варіант: «Фармацевт поважає самостійність і гідність клієнта, його право бути інформованим про рішення, пов'язані з його лікуванням»;

– фармацевт поважає і захищає право пацієнта на конфіденційність; відповідно до клятви Гіпократата: «що б при лікуванні, а також і без лікування я не побачив або не почув відносно життя людського з того, що не слід розголошувати, я мовчатиму про те, вважаючи подібні речі таємницею» (Гиппократ, 1936);

– фармацевт співробітничает з колегами й іншими фахівцями і поважає їхню систему цінностей та професійні здібності; у низці етичних кодексів фармацевтів, за аналогією з відповідним принципом кодексу FIP підкреслено, що фармацевт є соратником лікаря при проведенні фармакотерапії і має забезпечити всіляке сприяння для правильного вибору, призначення й застосування лікарського засобу, а також зобов'язаний надавати в межах своєї компетенції консультації по всіх властивостях лікарських засобів, їх хімічних і фармакологічних аналогів;

– у професійних взаєминах фармацевт виявляє чесність і надійність;

– фармацевт служить кожній людині окремо й суспільству загалом;

– фармацевт несе моральні зобов'язання у відповідь на довіру, зроблену йому, як представникові професії, з боку суспільства;

– фармацевт підтримує і постійно розвиває свої професійні знання і навички;

– фармацевт зобов'язаний забезпечити безперервність надання фармацевтичних послуг у випадку виникнення фахових суперечок, закриття аптеки або конфлікту на основі особистих переконань; у подібних ситуаціях фармацевт має направити пацієнта до іншого фахівця, а у випадку закриття аптеки – забезпечити пацієнтів інформацією про аптеку, в яку переведені їхні записи, якщо такі велися.

Серед принципів різних етичних кодексів фармацевтів можна відзначити:

– фармацевт відповідає за якість лікарської допомоги;

– фармацевт не зобов'язаний погоджуватися працювати в умовах, що компрометують його професійну незалежність, чесність і компетентність і не має нав'язувати подібних умов іншим фармацевтам («Code of Professional Conduct» PSA);

– фармацевт дотримується законів, високих професійних стандартів, зберігає гідність і честь своєї професії (модельний ЕКФ NAPRA);

– зловживання знаннями і становищем фармацевта несумісне з обраною професією» (Pharmacist ethics and professional autonomy: imperatives for keeping pharmacy aligned with public interest, 2014);

– фармацевт робить свій внесок у систему охорони здоров'я і соціальної медицини (Етичний Кодекс фармацевтичних працівників України, 2014).

Висновки з дослідження та перспективи подальшої розробки цього тематичного напрямку. Отже, можна узагальнити, що професійна підготовка майбутніх магістрів фармації ґрунтується на системі принципів, які інтегрують загальновідомі дидактичні (науковості змісту і методів навчання, доступності, систематичності й послідовності, практичної спрямованості підготовки, ступеневості освіти, індивідуалізації, диференціації); специфічні (реалізації здібностей особистості до саморозвитку; принцип вибору індивідуальної освітньої траєкторії; принцип формування установки на саморозвиток, самоорганізацію і самореалізацію; принцип єдності теоретичних знань і практичної дії); методологічні (перехід від знанневої парадигми організації освітнього процесу до компетентнісної, глобалізація та конвергенція, підвищення ролі неформальної освіти, фундаментальність та інформатизація); принципи охорони здоров'я (визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави; дотримання прав і свобод людини і громадянина в галузі охорони здоров'я; гуманістична спрямованість, забезпечення переваги загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами; орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень зі світовим досвідом у галузі охорони здоров'я; випереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний та медичний підхід до охорони здоров'я) та етичних кодексів фармацевтів (фармацевт відповідає за якість лікарської допомоги; фармацевт не зобов'язаний погоджуватися працювати в умовах, що компрометують його професійну незалежність, чесність і компетентність і не має нав'язувати подібних умов іншим фармацевтам; фармацевт дотримується законів, високих професійних стандартів, зберігає гідність і честь своєї професії; зловживання знаннями і становищем фармацевта несумісне з обраною професією; фармацевт робить свій внесок у систему охорони здоров'я і соціальної медицини). Беручи до уваги подальший розвиток вітчизняного фармацевтичного ринку, гармонізації вимог до діяльності та професійної культури майбутніх магістрів фармації, важливо в перспективах дослідження вивчати особливості формування в них організаційно-управлінської культури, що буде сприяти подальшому вдосконаленню фармацевтичного забезпечення населення і медичних закладів України.

Список використаних джерел

- Бабанский, Ю. К. (1977). *Оптимизация процесса обучения: Общедидактический аспект*. Москва: Педагогика.
- Борова, Т. А. (2011). Професійна компетентність науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу як індикатор ефективності їхньої діяльності. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 32-33, 265-269. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2011_32-33_40.
- Вінтюк, Ю. В. (2017). Принципи формування професійної компетентності майбутніх психологів. *Молодий вчений*, 6 (46), 216-221.
- Гиппократ. (1936). Избранные книги*. Москва: Гос. изд-во биологической и медицинской литературы.
- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь.

- Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний словник*. 2 вид., доп. й випр. Рівне: Волинські обереги.
- Грицик, Н. В. *Принципи формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови*. Взято з http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/image/konf%2011/doklad_11_3_2_29.pdf
- Грушева, А. А. (2012). *Формування управлінської компетентності бакалаврів економічних спеціальностей у процесі професійної підготовки*. (Дис. канд. пед. наук). Київ.
- Дегтярьова, Г. С. (2012). Принципи педагогічної взаємодії у професійній підготовці. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 6, 9-17.
- Етичний Кодекс фармацевтичних працівників України*. Взято з <http://nuph.edu.ua/nash-university-tet/ety-chny-j-kodeksfarmatsevy-chny-h-prats>
- Жук, Н. А., Жук Л. В. (2011). *Общая методология эффективного управления и самоуправления*. Харьков: ООО «Инфобанк».
- Кайдалова, Л. Г. (2010). *Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах: монографія*. Київ: НФаУ.
- Кіщук, В. М. (2020). *Педагогічні умови наступності професійної підготовки майбутніх фармацевтів у системі коледж – медична академія*. (Дис. канд. пед. наук). Львів.
- Коменский, Я. А. (1955). *Избранные педагогические сочинения*. Москва.
- Мисечко, Є. М., Астахова, Л. Є., Мисечко, О. Є. *Дидактичні принципи формування професійної компетентності вчителя*. Взято з <http://eprints.zu.edu.ua/744/1/99maepkv.pdf>
- Падалка, О. С., Нісімчук, А. М., Смолюк, І. О., Шпак, О. Г. (1995). *Педагогічні технології*. Київ.
- Петровский, А. В., Ярошевский, М. Г. (Ред.). (1990). *Психология: словарь*. 2-е изд. Москва.
- Фіцула, М. М. (2002). *Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищих педагогічних закладів освіти*. Київ.
- Чуприна, Ю. А. (2019). Принципи професійного розвитку науково-педагогічних працівників. *Право та інноваційне суспільство*, 1 (12), 99-103.
- Ягупов, В. В. (2002). *Педагогіка : навч. посіб.* Київ: Либідь.
- Pharmacist ethics and professional autonomy: imperatives for keeping pharmacy aligned with public interest / Approved by the FIP Council*. Bangkok, Thailand, 31 August 2014.
- Underhill, A. (1992). The role of groups in developing teacher self-awareness. *ELT Journal*. 46 (1), 76.

References

- Babanskyi, Yu. K. (1977). *Optymyzatsyia protsessa obuchenya: Obshchedydaktycheskyi aspekt [Optimization of the learning process: General didactic aspect]*. Moskva: Pedahohika [in Russian].
- Borova, T. A. (2011). *Profesiina kompetentnist naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv vyshchoho navchalnoho zakladu yak indykator efektyvnosti yikhnoi diialnosti [Professional competence of scientific and pedagogical workers of a higher educational institution as an indicator of the effectiveness of their activities]*. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity [Problems of engineering and pedagogical education]*, 32-33, 265-269. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2011_32-33_40. [in Ukrainian].
- Chupryna, Yu. A. (2019). *Pryntsypy profesiinoho rozvytku naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv [Principles of professional development of scientific and pedagogical workers]*. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo [Law and innovative society]*, 1 (12), 99-103 [in Ukrainian].

- Dehtiarova, H. S. (2012). Pryntsypy pedahohichnoi vzaiemodii u profesiinii pidhotovtsi [Principles of pedagogical interaction in professional training]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinnoi osvity [Pedagogy and psychology of professional education]*, 6, 9-17 [in Ukrainian].
- Etychnyi Kodeks farmatsevychnykh pratsivnykiv Ukrainy [Code of Ethics of Pharmaceutical Workers of Ukraine]*. Retrieved from <http://nuph.edu.ua/nash-university-tet/ety-chny-j-kodeksfarmatsevychny-h-prats> [in Ukrainian].
- Fitsula, M. M. (2002). *Pedahohika [Pedagogy]: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh pedahohichnykh zakladiv osvity*. Kyiv [in Ukrainian].
- Hippokrat. (1936). *Izbrannye knyhy [Selected books]*. Moskva: Hosudarstvennoe yzdatelstvo byolohycheskoi y medytsynskoi lyteratury [in Russian].
- Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]*. Rivne: Volynski oberehy [in Ukrainian].
- Hrytsyk, N. V. *Pryntsypy formuvannia kulturolohichnoi kompetentsii maibutnoho vchytelia inozemnoi movy [Principles of cultural competence formation of the future foreign language teacher]*. Retrieved from http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/image/konf%2011/doklad_11_3_2_29.pdf [in Ukrainian].
- Hrusheva, A. A. (2012). *Formuvannia upravlinskoï kompetentnosti bakalavriv ekonomichnykh spetsialnostoni u protsesi profesiinnoi pidhotovky [Formation of managerial competence of bachelors of economic specialties in the process of professional training]*. (PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Iahupov, V. V. (2002). *Pedahohika [Pedagogy]: navch. posibnyk*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Kaidalova, L. H. (2010). *Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv farmatsevychnoho profilii u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Professional training of future pharmaceutical specialists in higher educational institutions]: monohrafiia*. Kyiv: NFaU [in Ukrainian].
- Kishchuk, V. M. (2020). *Pedahohichni umovy nastupnosti profesiinnoi pidhotovky maibutnikh farmatsevtiv u systemi koledzh – medychna akademiia [Pedagogical conditions of continuity of professional training of future pharmacists in the college-medical academy system]*. (PhD diis.). Lviv [in Ukrainian].
- Komenskyi, Ya. A. (1955). *Izbrannye pedahohycheskye sochyneniya [Selected pedagogical writings]*. Moskva [in Russian].
- Mysechko, Ye. M., Astakhova, L. Ye., & Mysechko, O. Ye. *Dydaktychni pryntsypy formuvannia profesiinnoi kompetentnosti vchytelia [Didactic principles of the formation of professional competence of the teacher]*. Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/744/1/99maepkv.pdf> [in Ukrainian].
- Padalka, O. S., Nisimchuk, A. M., Smoliuk, I. O., & Shpak, O. H. (1995). *Pedahohichni tekhnolohii [Pedagogical technologies]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Petrovskiy, A. V., & Yaroshevskiy, M. H. (Eds.). (1990). *Psykholohiia [Psychology]: slovar*. Moskva [in Russian].
- Pharmacist ethics and professional autonomy: imperatives for keeping pharmacy aligned with public interest / Approved by the FIP Council*. Bangkok, Thailand, 31 August 2014.
- Underhill, A. (1992). The role of groups in developing teacher self-awareness. *ELT Journal*, 46 (1), 76.
- Vintiuk, Yu. V. (2017). Pryntsypy formuvannia profesiinnoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv [Principles of formation of professional competence of future psychologists]. *Molodyi vchenyi [A young scientist]*, 6 (46), 216-221 [in Ukrainian].
- Zhuk, N. A., Zhuk, N. A., & Zhuk, L.V. (2011). *Obshchaia metodolohiia efektyvnoho upravleniia y samoupravleniia [General methodology for effective management and self-government]*. Kharkov: OOO «Ynfobank» [in Russian].

SHOLOIKO N.

O. O. Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine

STRUCTURE AND CONTENT OF THE PRINCIPLES OF FORMING THE ORGANIZATIONAL AND MANAGEMENT CULTURE OF FUTURE PHARMACISTS

The article provides a systematic analysis of the structure and content of the principles of forming the organizational and management culture of future pharmacists. It has been found that the professional training of future masters of pharmacy is based on a system of principles that integrate well-known didactic principles (scientific content and teaching methods, accessibility, systematicity and consistency, practical orientation of training, gradation of education, individualization, differentiation); specific (realization of the individual's abilities for self-development; the principle of choosing an individual educational trajectory; the principle of forming an attitude to self-development, self-organization and self-realization; the principle of the unity of theoretical knowledge and practical action); methodological (transition from the knowledge paradigm of the organization of the educational process to the competence one, globalization and convergence, increasing the role of non-formal education, fundamentality and informatization); principles of health care (recognition of health care as a priority area of activity of society and the state; observance of the rights and freedoms of a person and a citizen in the field of health care; humanistic orientation, ensuring the superiority of universal values over class, national, group or individual interests; orientation on modern standards of health and medical care, a combination of domestic traditions and achievements with world experience in the field of health care; anticipatory and preventive nature, a comprehensive social and medical approach to health care) and ethical codes of pharmacists (the pharmacist is responsible for the quality medical care; a pharmacist is not obliged to agree to work in conditions that compromise his professional independence, honesty and competence and should not impose similar conditions on other pharmacists; a pharmacist complies with laws, high professional standards, preserves the dignity and honor of his profession; misuse of knowledge and position pharmacist is incompatible with the chosen profession; a pharmacist contributes to the system of health care and social medicine).

Key words: organizational and management culture, masters of pharmacy, professional training, principles of professional training of pharmacists.

Стаття надійшла до редакції 26.10.2022 р.